



EUROPEAN AGENCY
for Special Needs and Inclusive Education

AGENTŪROS POZICIJA DĖL ĮTRAUKIOJO UGDYMO SYSTEMŲ

Antrasis leidimas

Šiame dokumente pateikiamas 2015 m. paskelbtos Europos specialiojo ir inkluzinio ugdymo plėtros agentūros (toliau – Agentūra) pozicijos dėl įtraukiojo ugdymo sistemų atnaujinimas, kuris pristatomas kaip antrasis leidimas. Jame išdėstoma sutarta vizija ir pagrindiniai įtraukiojo ugdymo sistemų bruožai. Atskirame **pagrindinės informacijos dokumente** pateikiami įrodymai ir literatūra, pagal kurią 2022 m. buvo atnaujintas Agentūros poziciją išreiškiantis dokumentas.

Ši galutinė įtraukiojo ugdymo sistemų vizija suprantama kaip siekis (tikslas ir perspektyva), pagal kurį visos Agentūros valstybės narės gali derinti savo politikos vystymo darbus. Siekdama veiksmingai remti savo valstybes nares siekiant šio tikslo, Agentūra pripažįsta, kad jų visų požiūris ir veiksmai, susiję su įtraukiojo ugdymo sistemų vizija, yra skirtingi. Todėl ši vizija bus atsvaros tašku ir įkvėpimu tolesniam darbui su valstybėmis narėmis ateinančiais metais.

Agentūrai atsižvelgus į 25 metų darbą su valstybėmis narėmis, 2015 m. pozicijos išreiškimo dokumente išdėstyta įtraukiojo ugdymo sistemų vizija išlieka nepakitusi.

Visų amžiaus grupių besimokantiejiems, jų draugams ir bendraamžiams jų bendruomenėje suteikiamos prasmingos, labai kokybiškos švietimo galimybės.

Tačiau darbo tarptautiniu ir Europos mastu kontekstas labai pasikeitė. Labai svarbu, kad Agentūros pozicijos išreiškimo dokumentas išliktų

aktualus, todėl šiuo dokumentu atnaujinama pradinė 2015 m. versija.

Ugdymo sistemos visoje Europoje susiduria su vis didesniais iššūkiais. Jie kyla dėl konfliktų, migracijos, pandemijų, klimato kaitos, technologijų plėtros ir visuomenės pokyčių. Daugelis šių iššūkių gali padidinti nelygybę, kuri, kaip teigiama **Global Education Monitoring Report 2020 [2020 m. pasaulio švietimo stebėsenos ataskaitoje]**, dažniausiai siejama su tokiais veiksniais, kaip:

... lytis, atokumas, gerovė, negalia, etniškumas, kalba, migracija, perkėlimas, įkalinimas, seksualinė orientacija, lytinė tapatybė ir išraiška, religija ir kiti įsitikinimai bei požiūriai (UNESCO, 2020, 4 psl.).

Nacionalinė teisinė bazė ir politika turi pripažinti visų besimokančiųjų teises ir aktyviais veiksmais užkirsti kelią nevienodam vertinimui, stereotipams ir nušalinimui, kurie dėl įvairių priežasčių yra akivaizdūs visiems atskirties nuo įtraukiojo ugdymo riziką patiriantiems besimokantiejiems.

Dabartiniame konfliktų ir COVID-19 pandemijos kontekste galima permąstyti ugdymo sistemų atsparumą ir tai, kaip jos paruošia visus besimokančiuosius gyvenimui šiais vis labiau nepastoviais laikais. Ryškėjant visam jaunų žmonių mokymuisi, psichinei sveikatai ir gerovei daromam poveikiui, pradedama mąstyti apie naują socialinę sutartį dėl švietimo, kaip nurodyta dokumente **Reimagining our futures together [Pergalvojant mūsų ateitį kartu]** (International Commission on the Futures of Education, 2021). Pabrėžiama, kad švietimas turi būti „bendras socialinis įsipareigojimas“ – viena iš pagrindinių žmogaus teisių, stiprinanti kiekvieno gebėjimą rūpintis kitais ir bendradarbiauti visuose visuomenės lygmenyse.

Socialinė, švietimo ir finansinė įtraukties nauda yra išsamiai pagrįsta dokumentais. Nepaisant to, visoms šalims tebėra svarbiausia reaguoti į politinį



imperatyvą ir svarbų etinį imperatyvą, kad būtų galima kurti labiau įtraukią visuomenę. Siekdamos įgyvendinti savo įsipareigojimą siekti **darnaus vystymosi tikslų**, valstybės turėtų užtikrinti didesnį aiškumą dėl principų, kuriais grindžiamas labiau holistinis požiūris dėl investavimo į kokybę visiems besimokantiejiems.

Šalių teisinės sistemos turi apimti tarptautinėse konvencijose ir Europos komunikatuose numatytus įsipareigojimus, kad būtų įtvirtinta lygybė ir kova su nevienodu vertinimu. Teisinė bazė turėtų užtikrinti visuotinę ir vienodą prieigą prie įtraukiojo ugdymo be nevienodo vertinimo. Turi būti pabrėžiama, kad atskyrimas yra nevienodo vertinimo forma, kaip ir nesugebėjimas atlikti būtinų pakeitimų, kad neįgalieji galėtų naudotis visomis žmogaus teisėmis taip pat, kaip ir kiti.

Teisinė bazė ir politika turėtų sutelkti dėmesį į prevencijos ir intervencijos metodus, kad visi besimokantieji galėtų įveikti mokymosi trukdžius ir visapusiškai dalyvauti mokymosi procese. Tai turi būti daroma vadovaujantis galutine vizija, kad visi bet kokio amžiaus besimokantieji kartu su draugais ir bendraamžiais turėtų būti mokomi savo bendruomenėje.

Norint įveikti dabartinius iššūkius, **visi švietimo dalyviai turi išplėsti savo supratimą apie įtraukųjį ugdymą, kad jis apimtų VISUS besimokančiuosius (UNESCO, 2020).** Tai reiškia, kad reikia panaikinti nevienodo vertinimo, vertinimo pagal stereotipus ir nušalinimo mechanizmus, neleidžiančius besimokantiejiems pasinaudoti savo vietinėse mokyklose ir bendruomenėse suteikiamomis galimybėmis. Nacionalinės strategijos, skirtos tam tikroms mažumų grupėms, turėtų būti išplėstos siekiant užtikrinti teisę į mokslą ir pasirūpinti, kad kiekvienas besimokantysis būtų svarbus.

Esminis ateities planavimo principas – būtinybė aiškiai suprasti įtraukiojo ugdymo prasmę.

Įtraukusis ugdymas ir teisingumas turėtų būti vertinami ne kaip atskira politika, o kaip principai, kuriais grindžiama visa nacionalinė politika. Tai apima valdymo, mokymo programos, vertinimo, kokybės užtikrinimo, stebėsenos ir vertinimo, pedagoginio išsilavinimo, finansavimo ir išteklių paskirstymo politiką.

Kokybiško ugdymo užtikrinimo pagrindas yra pagrindinių gebėjimų ugdymas per profesinio mokymosi galimybes. Tokie gebėjimai turi leisti visiems pedagogams užtikrinti geresnius visos ugdymo sistemos pasiekimus, išdirbius ir rezultatus. Pedagogai turėtų būti pasirengę pritaikyti arba pakeisti mokymo programą, kad suteiktų tinkamų galimybių visiems besimokantiejiems ir jiems nereikėtų rinktis alternatyvių ar atskirų mokymo programų. **Individualizuoti metodai turėtų užtikrinti visų besimokančiųjų įtrauktį, remti jų aktyvų dalyvavimą ir suteikti jiems galimybę dalyvauti mokymosi procese.**

Lankstus finansavimas ir teisingas išteklių paskirstymas turėtų būti vykdomas sutelkiant dėmesį į **mokyklų ir bendruomenių gebėjimo reaguoti į įvairovę ir remti visus besimokančiuosius stiprinimą.** Taikant finansavimo metodus turi būti atsižvelgiama į klausimus, susijusius su besimokančiųjų poreikiais. Vis dažniau pripažįstama, kad besimokančiųjų tapatybės sutampa ir dažnai atspindi įvairius įvairovės požiūrius. Besimokantieji gali susidurti su įvairaus pobūdžio nevienodu vertinimu ir kliūtimis, kylančiomis dėl įvairių tapatybių. Akivaizdu, kad besimokančiųjų įvardijimas ir ypač etikečių klavimas sprendžiant dėl išteklių tiekimo ar prieigos prie jų gali turėti įtakos teisingumui.

Dėl vis didesnio besimokančiųjų įvairovės pripažinimo ir sudėtingumo reikia glaudžiai bendradarbiauti. Taip pat reikia pakeisti ugdymo specialistų vaidmenį – jie turi būti pasirengę taikyti labiau individualizuotus pedagogikos metodus, daugiau naudoti skaitmenines technologijas ir įvairesnius mokymo būdus. Mokyklų bendruomenės turės vis labiau įsitraukti į „mokyklos“, kaip institucijos, teikiančios



daugiau nei tik mokymo programos turinį, sąvokos sampratos persvarstymo procesą.

Partnerystės ir ryšiai su suinteresuotosiomis šalimis ir vietos bendruomenėmis tampa vis svarbesni, nes institucijos (pavyzdžiui, vyriausybės, ministerijos, regioninės ar vietos valdžios institucijos ir mokyklos) įvairiais būdais organizuoja darbą ir bendradarbiauja tarpusavyje siekdamos užtikrinti tarpsektorinį bendradarbiavimą. Toks bendradarbiavimas turi apimti platesnį įtraukiojo ugdymo sistemų ekosistemos supratimą. Taip pat turi būti atsižvelgiama į pagrindinius mokymuisi ir dalyvavimui sistemos lygmenyse įtaką darančius veiksniai, užtikrinant besimokančiųjų pažangą ir mokymosi tęstinumą visuose ugdymo etapuose.

Po COVID-19 gali būti įmanoma **didinti visuomenės informuotumą apie atskyrimo, izoliacijos ir atskirties nuo mokyklų sistemos poveikį**. Turėtų būti vadovaujamasi „geresnio atstatymo“ požiūriu, sutelkiant dėmesį į visų suinteresuotųjų šalių gebėjimų stiprinimą ir naudojant duomenis, kad būtų galima užtikrinti lygias galimybes, indėlius ir išdavas VISIEMS besimokantiejiems. Taikant tokį požiūrį, turėtų būti dirbama siekiant numatyti skirtingus metodus ir būdus pagal dabartinį šalių kontekstą ir praeitį, daugiausia dėmesio skiriant nuolatiniam tobulėjimui ir į besimokančiųjų orientuoto aukštos kokybės ugdymo užtikrinimą visiems asmenims.

© European Agency for Special Needs and Inclusive Education 2022

Šį leidinį galite cituoti taip: Europos specialiojo ir inkliuzinio ugdymo plėtros agentūra, 2022. *Agentūros pozicija dėl įtraukiojo ugdymo sistemų*. Antrasis leidimas. Odensė, Danija